

Gabriela-Mădălina Nițulescu

Elena-Mihaela Pătrașcu

LECTȚII DE GRAMATICĂ

CLASA A VIII-A

(teorie, aplicații și evaluări)

În conformitate cu
programa școlară de
*Limba și literatura
română* pentru
clasa a VIII-a

Editura Ars Libri

Costești, 2025

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NIȚULESCU, GABRIELA-MĂDĂLINA

Lecții de gramatică: clasa a VIII-a: (teorie, aplicații și evaluări)/ Gabriela-Mădălina Nițulescu, Elena-Mihaela Pătrașcu - Costești: Ars Libri, 2025

ISBN 978-606-36-3070-5

I. Pătrașcu, Elena-Mihaela

811.135.1

Copyright © Editura Ars Libri, 2025

ISBN 978-606-36-3070-5

Editor: Adina Grigore

Redactor-șef: Cristina Ipate-Toma

Grafică și design: Opriș Sorin

Coperta: Mihai Ștefănescu

Machetare și prepress: Mihai Ștefănescu

Corectură: autoarele

Comenzi:

Editura Ars Libri, Costești, Jud. Argeș

Tel.: 0745 095 083; 0724 340 777

Call center: 031 82 82 293

E-mail: contact@edituraarslibri.ro, www.edituraarslibri.ro

Tiparul executat la Tipografia Ars Libri Prof Costești, județul Argeș.

CUPRINS

UNITATEA I - FONETICĂ

Tipuri de sunete.....	7
Correspondența sunet-literă	7
Accentul	7
Diftongul. Triftongul. Hiatul	8
Silaba. Despărțirea în silabe	8
Scrierea și pronunțarea cuvintelor de origine străină	9
Aplicații	10
Evaluare	14

UNITATEA II - VOCABULAR

Categorii semantice - actualizare	16
Derivarea	19
Compunerea	21
Conversiunea	21
Familia lexicală	22
Împrumuturile/Neologismele	22
Aplicații	23
Evaluare	29

UNITATEA III - REGISTRELE LIMBII

Registrele limbii	30
Argoul și jargonul	31
Aplicații	33
Evaluare	35

UNITATEA IV - CONSTRUCȚIILE MORFOSINTACTICE

Construcția activă	36
Construcția pasivă cu verbul „a fi”	36
Construcțiile reflexive	37
Construcțiile impersonale	38
Construcțiile incidente	39
Elipsa	40

Predicatul	41
Subiectul	44
Aplicații	48
Evaluare	54
UNITATEA V - FRAZA	
Propoziția/Enunțul/Fraza	56
Fraza. Raportul de coordonare	57
Conjuncția	57
Fraza. Raportul de subordonare	58
Aplicații	59
Evaluare	67
UNITATEA VI - SINTAXA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI (1)	
Apoziția	68
Aplicații	69
Atributul	71
Aplicații	73
Propoziția subordonată atributivă. Exapansiunea. Contragerea	75
Aplicații	78
Evaluare	85
UNITATEA VII - SINTAXA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI (2)	
Complementul direct	86
Aplicații	87
Propoziția subordonată completivă directă	89
Aplicații	91
Complementul prepozițional	96
Aplicații	98
Propoziția subordonată completivă prepozițională	100
Aplicații	102
Complementul indirect	107
Aplicații	108
Propoziția subordonată completivă indirectă	110
Aplicații	111
Evaluare	115

UNITATEA VIII - SINTAXA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI (3)

Circumstanțialul de loc	117
Aplicații	118
Propoziția subordonată circumstanțială de loc	121
Aplicații	122
Circumstanțialul de timp	126
Aplicații	128
Propoziția subordonată circumstanțială de timp	130
Aplicații	131
Circumstanțialul de mod	136
Aplicații	138
Propoziția subordonată circumstanțială de mod	140
Aplicații	141
Circumstanțialul de cauză	146
Aplicații	147
Propoziția subordonată circumstanțială de cauză	149
Aplicații	151
Circumstanțialul de scop	156
Aplicații	157
Propoziția subordonată circumstanțială de scop	159
Aplicații	161
Construcțiile concesive	165
Aplicații	168
Construcțiile condiționale	170
Aplicații	172
Evaluare	175

UNITATEA I – FONETICĂ

Tipuri de sunete

Fișier teoretic

Fonetica este știința care studiază sunetele unei limbi.

Sunetul reprezintă cea mai mică unitate a limbii.

Sunetele limbii române sunt: vocalele, consoanele, semivocalele.

Vocalele sunt sunete caracterizate printr-o pronunție deschisă și pot forma singure o silabă. Vocalele limbii române sunt: a, ă, î (â), e, i, o, u. Sunetele a, ă, î (â) sunt mereu vocale.

Consoanele sunt sunete cu o pronunție închisă și nu pot forma singure silabă. Acestea se pronunță cu ajutorul unei vocale. Exemple de consoane: b, c, d, f, g, h etc.

Semivocalele sunt sunete care se aseamănă cu vocalele, dar nu pot forma singure silabă. Acestea sunt: e, i, o, u.

Un sunet cu un statut special este „i șoptit/devocalizat” care apare, de obicei, la sfârșitul unui cuvânt, dar și în interiorul unui cuvânt compus, precedat de o consoană, alta decât *c, g, ch, gh*. Acest sunet nu este vocală.

Exemple: *pomi*, *duzi*, *ori**cine* etc.

Corespondența sunet-literă

Litera este o reprezentare grafică a sunetului. De obicei, în limba română, o literă transcrie un sunet. Există și situația în care o literă transcrie mai multe sunete (de exemplu, litera *x* poate transcrie sunetele *cs* sau *gz*: *excursie, examen*). Un sunet poate, de asemenea, să fie transcris prin mai multe litere (*î, i, c, v*). Aceeași literă poate reprezenta sunete diferite. De exemplu, litera *o* poate fi vocală în cuvântul *oră* sau semivocală în cuvântul *soartă*.

Un grup de litere poate reprezenta:

► un singur sunet care este consoană (atunci când în silabă cu grupul se află o vocală): *č* (ce, ci), *ğ* (ge, gi), *k'* (che, chi), *g'* (ghe, ghi): *ceară, geam, cheamă, ghiozdan, unghi, unchi* etc.

► două sunete (atunci când grupul face singur silabă sau când cu acesta în silabă se află o consoană sau o semivocală): consoanele *č, ģ, k', g'* + vocalele *e* sau *i*: *cineva, ginere, cercei, chenar, chiriaș, ghem, ghindă* etc.

Accentul reprezintă pronunțarea mai intensă a unei silabe dintr-un cuvânt. În limba română accentul nu are un loc fix. Accentul se marchează grafic printr-un semn convențional [/], pus deasupra vocalei din silaba accentuată. Accentul are rol în deosebirea cuvintelor: *companie/compani**e*, *veselă/vesel**ă* etc.

Diftongul este grupul de sunete, alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, pronunțate în aceeași silabă: *fiică*, *coafor*, *traumă*, *bojdeucă* etc.

Diftongul poate fi:

- ▶ ascendent (urcător) în structura semivocală + vocală: *iarnă*, *oală*, *seară* etc.
- ▶ descendent (coborâtor) în structura vocală + semivocală: *rau*, *pui*, *rau* etc.

Triftongul este grupul de sunete, alcătuit dintr-o vocală și două semivocale, rostite în aceeași silabă: *leaoică*, *aripioară*, *suiau*, *(i)ei*, *(i)eu* etc. Triftongul care are vocala între cele două semivocale se numește triftong centrat: *ursoaică*.

Hiatul este grupul de sunete, alcătuit din două vocale alăturate, pronunțate în silabe diferite: *aer*, *idee*, *imediat*, *machiaj* etc.

Despărțirea cuvintelor în silabe

Silaba este un sunet vocalic sau un grup de sunete, care conține o vocală și se pronunță cu un singur efort expirator.

În funcție de numărul de silabe din care sunt alcătuite, cuvintele pot fi **monosilabice** (formate dintr-o singură silabă) sau **plurisilabice** (formate din două sau mai multe silabe).

Exemple: *mai*, *doar*, *aer*, *clasă*, *porumbel* etc.

Reguli pentru despărțirea cuvintelor în silabe

1. Atunci când o consoană se află între două vocale, aceasta trece în silaba următoare: *ca-să*; *pă-du-re*; *u-ti-li-za-re*, *re-ce*, *ve-cin*, *po-diș*, *a-fiș*, *le-ge*, *o-lea-că*, *lu-nă*, *soa-re*, *ra-zei* etc.

Dacă înaintea consoanei sau după ea se află un diftong sau un triftong, consoana trece în silaba următoare: *pâi-ne*, *sea-ră*, *stro-pea-lă*, *cre-ioa-ne* etc.

Litera **x** este considerată ca o singură consoană și trece în silaba următoare atunci când se află între două vocale: *a-xă*, *e-xa-men*, *e-xer-ci-țiu*, *e-xod* etc.

2. Atunci când două consoane se află între două vocale, prima consoană trece în silaba de dinainte, iar a doua, în silaba următoare: *ar-că*, *ar-tist*, *mun-te*, *un-ghi-e*, *ic-ni*, *tic-sit*, *ac-tiv*, *caf-tan*, *mul-te*, *în-ger*, *lun-git*, *un-gher*, *în-ghi-ți*, *mun-te*, *as-cet*, *is-che-mi-e*, *as-chi-mo-di-e*, *as-tăzi* etc.

Excepție! Dacă prima consoană este b, c, d, f, g, h, p, t ori v, iar a doua consoană este l ori r, cele două consoane vor face parte din aceeași silabă: *o-braz*, *co-dri*, *a-flu-ent*, *a-fri-can*, *a-gra-fa*, *su-ple-țe*, *pa-tru*, *co-vrig*, *e-vla-vi-e*, *a-cla-ma*, *a-cru*, *Co-dlea*, *a-fla*, *A-fri-ca*, *a-glu-ti-nant*, *a-gro-nom*, *pe-hli-van*, *po-hrib*, *su-plu*, *cu-pru*, *a-tlet*, *gâ-tlej* etc.

3. Atunci când trei sau mai multe consoane se află între vocale, prima consoană rămâne în silaba de dinainte, iar celelalte două trec la silaba următoare: *as-tru*, *mon-stru*.

Excepție! În cazul grupurilor *lpt*, *mpt*, *mpt*, *nct*, *nct*, *ncș*, *ndv*, *rct*, *rtf*, *stm*, despărțirea se face după

a doua consoană din grup: *sculp-tu-ră, somp-tu-os, linc-șii, func-ți-e, arc-tic, jert-fă, ast-ma-tic, sculp-tor, re-demp-ți-u-ne, punc-taj, punc-ți-e, send-viș* etc.

4. Atunci când două vocale se află în hiat, acestea formează silabe diferite: *a-er, po-e-zi-e, ge-o-gra-fi-e* etc.

Atunci când o vocală este urmată de un diftong sau de un triftong, despărțirea se face înaintea acestora: *plo-uă, le-oai-că, su-iau; du-ios, stea-ua, ploa-ia* etc.

Observație:

La capăt de rând nu se despart:

- abrevierile;
- numele proprii de persoană, prenumele și numele de familie;
- numeralele ordinale compuse;
- fragmente de cuvinte care nu constituie silabă;
- grupurile care includ prescurtări;
- cuvinte scrise cu apostrof.

Scrierea și pronunțarea cuvintelor de origine străină

Scrierea și pronunțarea cuvintelor de origine străină în limba română trebuie să respecte anumite reguli, adesea adaptate foneticii limbii române. Există cazuri în care se păstrează forma originală, în special, pentru nume proprii sau se adoptă forme tradiționale, mai ales pentru nume de locuri.

Când împrumuturile neadaptate se termină într-o literă din alfabetul limbii române, pronunțată ca în limba română, articolul hotărât se atașează fără cratimă (*weekendul, boardul*). Atunci când litera de la sfârșitul cuvântului prezintă deosebiri între scriere și pronunțare, se folosește cratima (*site-ul, show-ul*).

Literele duble transcriu un singur sunet (*Rosetti, watt, fortissimo* etc.). Excepție fac termenii de origine italiană în care grupul *zz* se citește ca un sunet nou ț (*mezzosoprană*).

Aplicații

1. Marchează, prin subliniere, vocalele din cuvintele: *soare, iepure, piele, iarbă, rea*.
2. Marchează, prin subliniere, semivocalele din cuvintele: *pateu, cadou, metrou, ou, zmeie*.
3. Menționează ce sunete transcrie „x” în cuvintele următoare: *exotic....., xilofon....., exact....., auxiliar....., excelent....., excursie....., xerox....., Xenia....., fix....., axă....., explodat....., exactitate.....* .
4. Alege, prin încercuire, cuvintele în care consoanele duble notează un singur sunet: *Pillat, Negruzzi, Rosetti, înnorat, înnopta, Watt, Russo, Nottara, Lipatti, înnegurat*.
5. Precizează câte litere și câte sunete au cuvintele:

unchi l: s:

Pippidi l: s:

nuci l: s:

exigent l: s:

chenar l: s:

chihlimbar l: s:

nori l: s:

ești l: s:

chiulangiu l: s:

minciuni l: s:

6. Alege seria în care toate cuvintele conțin „i șoptit”:

- a) *pruni, pungi, mici;*
- b) *ești, pierzi, oricare;*
- c) *duci, minciuni, duzi.*

7. Alege seria în care toate cuvintele conțin diftong ascendent:

- a) *iarbă, soare, coală;*
- b) *râu, seară, volei;*
- c) *iarnă, pui, leu.*

11. Subliniază varianta corectă.

ghitară/chitară

ortodocși/ortodoxi

ghiață/gheață

gogoșărie/gogoșerie

mingie/minge

grizonat/grizonant

ridichie/ridiche

greșeală/greșală

complecși/complexi

linx/lincs

12. Rescrie cuvintele următoare, articulându-le hotărât: *bleu, weekend, show, party, dandy, boy, click, laptop, site, speech.*

13. Pune accentul pe silaba corectă: *ponei, pegas, aripă, mausoleu, veveriță, antic, suav, penurie, matur, călugăriță, halteră, ferigă, colibri, tiramisu, taxi, maxi-taxi, rucsac, suntem, editor, regizor.*

14. Exemplifică patru termeni identici, diferențiați semantic prin accent. Construiește enunțuri cu fiecare termen.

15. Subliniază din seria următoare doar cuvintele a căror pronunție a fost adaptată în limba română: *buldog, penalty, fresh, copyright, living, volei, aisberg, dealer, lider, design, online.*

16. Marchează silaba accentuată pentru cuvintele scrise înclinat din enunțurile următoare:

a) Priveam *veselă* câmpia plină de flori multicolore.

b) Era atâta *veselă* în chiuvetă!

c) Personajul principal al cărții a fost supus la multe *torturi*.

- d) Am comandat două *torturi* pentru aniversarea ta.
- e) Ea *mobilă* camera nou-născutului.
- f) Pentru că nu se putea deplasa la secția de votare, i-a fost adusă urna *mobilă*.

17. Exemplifică 3 nume de mâncăruri neadaptate în limba română.

18. Alege seria în care numărul de litere este egal cu numărul de sunete:

- a) *cer, gem, cineva*;
- b) *ceartă, axilă, ghem*;
- c) *cercei, rochii, bucium*.

19. Cuvântul care conține vocale în hiat este:

- a) *plouă*; b) *vioară*; c) *farmacie*.

20. Marchează, prin subliniere, intrusul din seriile:

- a) *ie, joi, doi, lui*;
- b) *ienupăr, idee, fiindcă*;
- c) *suiau, preaviz, tămâioasă*.

Evaluare

1. Alege seria în care toate cuvintele conțin doar o semivocală:

- a) *tigroaică, caiet, coală*;
- b) *fiică, ființă, miere*;
- c) *floare, subiect, piatră*.

2. Alege seria în care toate cuvintele conțin hiat:

- a) *imediat, machiaj, poezie*;
- b) *pietrificat, pădurea, aeroport*;
- c) *râul, oaie, lealitate*.

3. Alege seria în care toate cuvintele au mai puține sunete decât litere:

- a) *veche, duce, chiot*;
- b) *îngheța, cer, ger*;
- c) *ceartă, ciudat, geană*.

4. Alege seria în care toate cuvintele sunt corect accentuate:

- a) *ru**s**ac, a**r**ipă, do**c**torită**ș**ă*;
- b) *po**n**ei, ia**n**uarie, ali**b**i*;
- c) *su**n**tem, a**f**ară, de**u**năzi*.

5. Indică seria în care toate cuvintele sunt corect despărțite în silabe:

- a) *ex-port, un-ghi-e, Co-dlea*;
- b) *cu-pru, ar-ctic, mau-so-leu*;
- c) *af-ri-can, sup-lu, mai-stru*.

6. Alege seria în care toate cuvintele sunt monosilabice:

- a) *cerc, aer, vis*;
- b) *dar, clor, pentru*;

c) *clar, pruni, crap.*

7. Care cuvânt este scris greșit: a) *butonieră*; b) *minge*; c) *respectos*?

8. Câte cuvinte conțin „i șoptit”: *codri, castraveți, vești, generali, pui, luci, păduri, mândri*?

a) 4; b) 5; c) 3.

9. Alege seria în care toate cuvintele sunt scrise corect:

a) *bussinessman, up-grade, talk-show-ul*;

b) *trendul, clicul, partiul*;

c) *country, liedul, ketchap.*

Barem: 1. c), 2. a), 3. c), 4. a), 5. a), 6. c), 7. c), 8. a), 9. a).

Se acordă câte un punct pentru fiecare item. Se acordă un punct din oficiu. Total: 10 puncte.

UNITATEA II - VOCABULAR

Categorii semantice-actualizare

Fișier teoretic

Sinonimele sunt cuvinte cu sens asemănător sau identic și cu formă diferită.

Exemple: *îngăduitor – concesiv; facil – ușor; deștept – inteligent etc.*

Sursa principală a sinonimiei este împrumutul și de aceea multe dintre sinonime sunt neologice, ceea ce contribuie la modernizarea și la îmbogățirea masivă a lexicului.

Exemple: *asemănător – similar; a folosi – a utiliza; întâmplător – fortuit etc.*

Observații:

- Sinonimele se stabilesc în context și pentru fiecare sens al unui cuvânt polisemantic. Sinonimele pot fi ca părți de vorbire: substantive, verbe, adjective, pronume, numerale, adverbe, prepoziții, conjuncții, interjecții.

- Este necesar ca:

- sinonimele să fie aceeași parte de vorbire;

- să denumească același aspect din realitate;

- să se poată înlocui unele cu altele în context, fără a-i schimba sensul.

Categorii de sinonime:

a) Sinonime lexicale - stabilesc relația de echivalență între două sau mai multe cuvinte.

Exemple: *zăpadă – nea, omăt; prieten – amic; vechi – antic, arhaic*

b) Sinonime lexico-frazeologice - stabilesc relația de echivalență între un cuvânt și o unitate frazeologică.

Exemple: *a observa – a băga de seamă; a fugi – a o lua la sănătoasa*

c) Sinonime frazeologice - stabilesc relația de echivalență între două unități frazeologice.

Exemple: *a spăla putina – a o lua la sănătoasa; a da colțul – a da ortul popii*

În funcție de gradul de echivalență semantică și de numărul de sensuri suprapuse, sinonimele sunt:

a) Sinonime identice (perfecte/totale) – au sensul identic, se întâlnesc mai rar și sunt, de obicei, legate de terminologia tehnico-științifică sau de varianta populară.

Exemple: *natriu – sodiu; cupru – aramă; lexic – vocabular etc.*

b) Sinonime imperfecte (parțiale sau relative) – se pot substitui numai în anumite contexte.

Exemple: *bun – prețios, valoros, blând, gustos; inteligent – deștept, isteț, abil etc.*

c) Sinonime aproximative – se întâlnesc în operele literare unde cuvintele sunt folosite cu sens figurat.

Exemple: *cuibar rotind de ape – vârtej*

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens opus.

Observații:

Antonimele trebuie să fie aceeași parte de vorbire.

Pot fi antonime următoarele părți de vorbire:

- adjectivele: *frumos – urât; scund – înalt*
- substantivele: *frumusețe – urâtenie; căldură – frig*
- verbele: *a merge – a sta; a afirma – a nega*
- adverbele: *târziu – devreme; aici – acolo*
- pronumele: *tot – nimic*
- prepozițiile: *deasupra – dedesubtul*
- conjuncțiile: *și – nici*

Antonimele pot fi create cu ajutorul derivării cu prefixe.

Exemple: *adevăr – neadevăr etc.*

Alte prefixe care creează cuvinte antonime: „an-” (*organic – anorganic*), „dez-” (*a robi – a dezrobi*) etc.

Omonimele sunt cuvinte cu aceeași formă și cu sens complet diferit: *mai, broască, șah etc.*

Omonimele pot fi:

- a) lexicale;
- b) lexico-gramaticale.

Omonimele lexicale aparțin aceleiași clase morfologice. Acestea pot fi:

- a) **totale** (omonimia se menține în flexiune, în toată paradigma).

Exemple: *leu - „ban” (pl. „lei”)*

- „animal” (pl. „lei”)

b) **parțiale** (omonimia nu se menține în flexiune).

Exemple: *masă* - „obiect de mobilă” (pl. mese)

- „mulțime” (pl. mase)

Omonimele lexico-gramaticale sunt cuvinte care au forme identice, dar care sunt părți de vorbire diferite.

Exemple: *noi* - adjectiv: Are două rochii noi.

noi - pronume personal: Noi am învățat omonimele.

Omografele sunt cuvintele care se scriu identic, dar se pronunță diferit.

Exemple: *torturi-torturi*, *acele-acele*, *roi-roi* etc.

Omfonele sunt cuvintele care se pronunță la fel, dar au sensuri contextuale diferite.

Exemple: *ne-am/neam*, *m-ai/mai*, *s-au/sau* etc.

Observații:

Există și o omonimie gramaticală, care se împarte în:

● **omonimie morfologică** - se referă la forme identice ale aceluiași cuvânt în vorbire: El *cân-tă*. Ei *cântă*.

● **omonimie sintactică** - se referă la sensuri diferite ale unor enunțuri identice privind forma: Cumpăr *broasca*.

Paronimele

Paronimele sunt cuvinte-pereche de regulă, având o structură fonetică asemănătoare (se deosebesc, de obicei, printr-un singur sunet sau două).

Paronimele pot să difere între ele:

- ▶ printr-un sunet sau fonem: *adagio/adagiu*
- ▶ prin două sunete sau foneme: *inveterat/învederat*
- ▶ prin sufixe: *familial/familiar*

Folosirea corectă a paronimelor presupune o bună cunoaștere a sensului acestora pentru a preveni confuzia paronimică.

Cuvinte polisemantice

Cuvântul polisemantic are două sau mai multe sensuri legate între ele.

Exemple: *casă, pânză, a face, a bate, a prinde etc.*

Sensurile polisemantice sunt mai mult sau mai puțin apropiate. Acestea se deosebesc de omonimele ale căror sensuri nu au nicio legătură între ele.

Pleonasmul

• **Pleonasmul** este o greșeală de exprimare, care constă în folosirea alăturată a două cuvinte sau grupuri de cuvinte cu același sens.

Clasificare:

După sens și după clasa morfologică, pleonasmul poate fi:

▶ **lexicale** (se alătură cuvinte/particule cu același sens): *conducere managerială, despăgubirea pagubelor, telecomandă la distanță, hemoragie de sânge etc.*

▶ **gramaticale** (se alătură mărci gramaticale, cu același sens): *și-a redobândit încrederea sa, ouălele etc.*

▶ **lexico-gramaticale** (când se alătură aceleași clase morfologice): *dar în schimb, mai apoi etc.*

Sensurile cuvintelor în contexte sunt:

▶ **1. sensul propriu de bază** (denotativ) este, de regulă, primul sens din dicționar, cunoscut tuturor vorbitorilor.

Exemplu: *Aripa stângă a rândunicii este rănită.*

▶ **2. sensul propriu secundar** este folositor/practic pentru om, fiind desprins din sensul propriu de bază, printr-o legătură comună cu acesta.

Exemplu: *Aripa avionului are o inscripție realizată cu litere negre.*

▶ **3. sensul figurat** (conotativ, neobișnuit), obținut prin figuri de stil.

Exemplu: *Mă las purtat pe aripile visului.*

Derivarea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul afixelor (al prefixelor și al sufixelor).

Cuvântul de bază este cel de la care se pornește în alcătuirea unei familii lexicale/de cuvinte.

Rădăcina reprezintă elementul comun tuturor cuvintelor derivate. Nu corespunde întru totul cuvântului de bază.

Sufixe sunt sunetele sau grupurile de sunete, adăugate după rădăcina cuvântului.

Clasificare:

▶ sufixele **lexicale**, când formează cuvinte noi: *tractorist, muncitor etc.*

► sufixele **gramaticale**, când creează forme gramaticale (sufixe legate de mod și de timp): *mâncat, spus* etc.

► sufixele **lexico-gramaticale**, când exprimă un sens nou și o categorie gramaticală (sufixe moționale): *gâscan, rățoi, țărancă, bucătăreasă* etc.

Sufixe denumesc:

- **agentul** (-tor, -ar, -ist, -aș etc.): *agricultor, fierar, luntraș, tractorist* etc.
- **însușirea** (-iu, -os, -cios, -bil, -at, -al etc.): *auriu, fricos, mâncăcios, sprâncenat, vama, osos, abordabil* etc.
- **colectivitatea** (-et, -ăraie, -iște, -ime, -iș etc.): *brădet, apăraie, porumbiște, studențime, tufiș, rufăraie* etc.
- **instrumentul** (-ar, -niță, -tor etc.): *alfabetar, piperniță, ștergător* etc.
- **noțiuni abstracte** (-ință, -ie, -ime, -eală, -ură, -anță etc.): *cerință, domnie, grăsime, răceală, siguranță* etc.
- **modalități** (-ește, -iș, -âș): *românește, pieptiș, țărâș* etc.
- **locul și originea** (-ărie, -ie, -ean etc.): *benzinărie, fierărie, bucureștean* etc.
- **obiecte sau însușiri mici – sufixe diminutive** (-uleț, -uc, -ior, -ică, -ice, -uș, -icel, -uică, -aș etc.): *binișor, căscioară, cerceluș, coșuleț, lăntuc, pantofior, singurică, vânticel, ferestruică, copilaș* etc.
- **obiecte sau însușiri mari – sufixe augmentative** (-andru, -an, -oaie, -oi etc.): *băiețandru, grăsan, căsoaie, pietroi* etc.

Prefixele sunt sunetele sau grupurile de sunete, care se adaugă înainte de rădăcină sau de cuvântul de bază. Ele modifică sensul cuvântului de bază și pot fi:

- negative (neagă sensul cuvântului care este bază): *neșansă, inegalitate* etc.
- privative (arată o lipsă): *a descreți, a deșira* etc.
- iterative (arată o repetare): *a răsciti, a răscumpăra* etc.
- delocutive: *a îndigui* etc.

Observații:

- Când baza unui derivat este alt derivat, se formează **serii derivate**.

Derivatele parasintetice sunt cuvintele formate simultan cu sufix și cu prefix: *a înflori, strălucitor* etc.

Compunerea

Compunerea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează un cuvânt nou, prin alăturarea, prin subordonarea, prin abrevierea etc. unor cuvinte (sau fragmente de cuvinte) deja existente. Prin compunere se obțin alte cuvinte din termeni care își pierd sensul inițial și dobândesc alte înțelesuri.

Compunerea poate fi:

- ▶ **prin alăturare sau parataxă** (*câine-lup, de pe, despre, vagon-restaurant* etc.)
- ▶ **prin subordonare sau hipotaxă** (*gura-leului, zgârie-branză, mătasea-broaștei, floarea-soarelui, Gara de Nord, floare-de-coliț* etc.)
- ▶ **abreviere sau prescurtare** (*ADN, TAROM, ROMARTA, plafar, aragaz, SNCFR* etc.)
- ▶ **compunere savantă** (cu sufixoide și/sau cu prefixoide): *democrație, insecticid, poliglot, latinofil, cardiolog, telecomandă* etc.

Conversiunea (Schimbarea valorii gramaticale)

Conversiunea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi de la o parte de vorbire la alta.

a) **Substantivele** se pot obține din:

- adjective: Admir *frumosul* din natură.
- verbe la participiu: *Răniții* au fost transportați la spital.
- verbe la supin: *Mersul* pe jos îți este recomandat.
- verbe la gerunziu: *Suferindul* a fost tratat.
- adverbe: *Binele* făcut a fost apreciat.
- pronume: Sunt niște *nimicuri*.
- interjecție: *Oful* meu este matematica.

b) **Adjectivele** se pot obține din:

- verbe la participiu: Mărul *gustat* nu mi-a plăcut.
- verbe la gerunziu: Măinile *tremurânde* ale bătrânului trădau emoția.
- adverbe: Este un bărbat *bine*.

c) **Adverbele** se pot obține din:

- adjective: Cântă *frumos*.
- verbe la participiu: Vorbește *răstit*.

• substantive: *Vara* mergem la mare.

d) **Prepozițiile** se pot obține din:

• adverbe: *Deasupra* cărții am pus caietul.

• substantive: A luat examenul *grație* studiului.

• verbe la participiu: A câștigat *mulțumită* perseverenței.

Familia lexicală reprezintă cuvinte obținute prin derivare, prin compunere sau prin schimbarea valorii gramaticale de la un cuvânt de bază.

Exemplu: *negru - negricios, negresă, a înnegri, înnegrit, înnegritor, înnegrire, neînnegrit, alb-negru* etc.

Împrumuturile. Neologismele

Împrumuturile sunt mijloace externe de îmbogățire a vocabularului și sunt introduse în limba română din alte limbi. Împrumuturile apar ca rezultat al contactului dintre două limbi, fiind favorizate de mai mulți factori:

- ▶ vecinătatea geografică;
- ▶ amestecul și conviețuirea unor populații;
- ▶ raporturile culturale, economice și politice.

Împrumuturile pot fi:

I. **vechi**, provenite din:

- 1) limba slavă (*izvor, plug, cocoș, voinic, babă, boier, ieftin* etc.)
- 2) limba maghiară (*hotar, vameș, viclean, oraș, gazdă* etc.)
- 3) limba turcă (*baclava, iaurt, zarzavaturi, chirie, halva, dușman* etc.)
- 4) limba greacă (*frică, tacticos, proaspăt, icoană, ctitor* etc.)

II. **noi**, provenite din:

- 1) franceză (*elev, cafe-bar, bleu, bleumarin, a soluționa* etc.)
- 2) engleză (*stand-by, talk-show, hobby, volei* etc.)
- 3) germană (*crenvurst, foen, iceberg, șnițel, fassung* etc.)
- 4) italiană (*pian, spaghetti* etc.)
- 5) latina savantă (*grație, colocviu, insulă* etc.)

Neologismele sunt cuvintele noi, împrumutate din alte limbi, create în interiorul limbii sau prin derivare/compunere.

Exemple: *liceu, tractor, seism, metrou, dolar, inginer, secol, oxigen, șampon, parizer, whisky, fotbal, box* etc.

Aplicații

1. Alege seria în care toate cuvintele sunt sinonime:

- a) *biruitor* = *victorios*, *obosit* = *surmenat*, *obez* = *gras*;
- b) *răzbunător* = *vindicativ*, *forțat* = *fortuit*, *a solicita* = *a cere*;
- c) *persuasiv* = *convingător*, *a stăruii* = *a crede*, *ospitalier* = *primitor*.

2. Menționează câte un sinonim pentru cuvintele și pentru expresiile următoare:

gazdă _____

a rugini _____

malițios _____

stupefiat _____

a da de șugubină _____

a tăia frunză la câini _____

a spune verzi și uscate _____

a da ortul popii _____

a băga de seamă _____

3. Alcătuieste cinci enunțuri cu sensuri diferite ale cuvântului *tare*.

4. Găsește câte o expresie antonimă pentru următoarele locuțiuni: *părere de rău*, *a o lua la sănătoasa*.

5. Găsește, prin echivalență, folosind cu săgeți, în seria b) antonimul fiecărui termen din seria a):

a) *notoriu, benefic, egoist, defect, senior, târziu, acolo, just.*

b) *injust, altruist, junior, aici, malefic, calitate, devreme, necunoscut.*

6. Identifică sinonimele cuvântului polisemantic *a face* din enunțurile:

a) *Mama face o plăcintă cu dovleac.* _____

b) *Mihaela face temele pentru mâine.* _____

c) *Tata face o casă.* _____

d) *Bunica face un pulover.* _____

e) *Cartea face 30 de lei.* _____

7. Precizează formele de plural pentru omonimele scrise înclinat, indicând apoi categoria din care fac parte.

Am văzut o *bandă* desenată interesantă. _____

Banda de hoți a fost prinsă. _____

Banul Craiovei a fost renumit. _____

Am doar un *ban* în pușculiță. _____

8. Exemplifică, în enunțuri, sensurile omonimelor: *șah, dacă, roman, fin, ton, banc, moț, colț, pas, calcul.*

9. Scrie, în casete, formele de plural ale omonimelor parțiale indicate. Construiește apoi enunțuri cu acestea.

Buton

Lob

Element

10. Alege seria în care apar doar omografe: a) *acele, torturi, afin*; b) *haină, veselă, sau*; c) *mai, neam, roi*.

11. Exemplifică, în două enunțuri, un pleonasm lexical, respectiv unul gramatical.

12. Alcătuieste enunțuri cu trei sensuri (de bază, secundar, figurat) ale cuvântului *pânză*.

16. Precizează partea de vorbire din care povin cuvintele scrise înclinat, obținute prin converșiune.

a) Se aude *un fâș-fâș* din tufiș. _____

b) *Mersul* prin pădure este reconfortant. _____

c) Iubește-ți *aproapele!* _____

d) Am pus lemnul în *intrândul* de la sobă. _____

e) Merg în parc *dimineața*. _____

f) Picta frumos *grație* talentului său. _____

g) Batiste *fluturânde* se zăresc în depărtare. _____

h) *Împrejurul* casei sunt flori. _____

17. Alcătuieste familia lexicală pentru termenii: *alb, pădure, copil, pământ*.

18. Construieste enunțuri în care termenii dați să fie, pe rând, adjective și adverbe: *suav, cald, nuanțat, răgușit*.

1. *Suav*: _____

Adjectiv → _____

Adverb → _____

Evaluare

1. Încercuiește sinonimul cuvântului *protuberanță*: a) *proeminență*; b) *închinare*; c) *boală*.
2. Alege seria în care toate cuvintele sunt antonime:
 - a) *adevăr-minciună, înalt-scund, amărât-necăjit*;
 - b) *melancolic-supărat; tristețe-veselie, a sui-a coborî*;
 - c) *vesel-trist; a dosi-a arăta, bizar-obișnuit*.
3. Indică litera unde apar doar omonime parțiale: a) *pas, lob*; b) *leu, element*; c) *ban, centru*; d) *broască, index*.
4. Precizează litera în care paronimul este greșit utilizat: a) *Casa avea multe dependențe*. b) *Fata și-a adaptat ținuta la evenimentul la care a participat*. c) *Este un maestru al pianului*. d) *A vizitat o lagună*.
5. Încercuiește seria în care apar doar cuvinte derivate cu sufix: a) *vulpiță, lanțul, a înnegri*; b) *căsoaie, camionagiu, mâncăcios*; c) *a învălui, morar, judecător*.
6. Alege seria în care apar doar derivate parasintetice: a) *înfloritor, stăluci, îmbufnat*; b) *descrețit, osos, alfabetar*; c) *înșirui, împături, înnegrit*.
7. Elimină intrusul din seria: *poștaș, TAROM, cumsecade, până la, untdelemn, biosferă, vermicid, regina-noptii, întotdeauna, patruzeci, ONU, aragaz, niciunul, oricine*.
8. Alege subpunctul la care apare un cuvânt format prin conversiune: a) *Rătăciții au fost găsiți într-o oră*. b) *Nu se teme de nimic*. c) *Tremurând, fata a răspuns cu emoție*.
9. Încercuiește subpunctul la care apar cuvinte împrumutate din limba franceză: a) *elev, a sollicita*; b) *basma, viezure*; c) *adagio, pizza*; d) *hobby, link*.

Barem: 1. a), 2. c), 3. a), 4. a), 5. b), 6. c), 7. poștaș, 8. a), 9. a).

Se acordă un punct pentru fiecare item. Se acordă un punct din oficiu. Total: 10 puncte.

UNITATEA III - REGISTRELE LIMBII

Fișier teoretic

Registrele limbii sunt varietăți de utilizare concretă a acesteia, în funcție de situația de comunicare ce implică trei componente, respectiv: relația dintre participanții la interacțiunea comunicativă în funcție de statutul lor, în funcție de locul lor și de timpul în care acestea se desfășoară.

În funcție de relația dintre participanții la comunicare, într-un anumit context, registrul poate fi:

► solemn (oficial)

➤ apare în situațiile oficiale (relații diplomatice, ceremonii în fața unui public, discursuri, prezentări etc.) sau între persoane cu poziții sociale, culturale față de care se marchează respectul în vorbire.

Exemplu: Se folosesc adresări precum: *maestre, domnule ministru, domnule profesor* etc.

➤ vocabularul are termeni pretențioși, căutați, rari;
➤ se respectă cu strictețe regulile gramaticale și enunțurile sunt ample, având o pronunție îngrijită.

► standard (curent)

➤ reprezintă varianta literară a uzului general, folosit în condiții obișnuite, între emițător și receptor păstrându-se o distanță;

➤ adoptă un vocabular uzual și respectă regulile gramaticale, având enunțuri scurte;
➤ pronunția este îngrijită.

► familiar (colocvial)

➤ este folosit pentru a vorbi cu persoanele apropiate sau între care nu există o diferență de statut social;

➤ folosește un vocabular cu termeni mai puțin pretențioși (*diriga* în loc de *diriginta*, *mate* în loc de *matematică* etc.);

➤ regulile gramaticale nu sunt respectate cu strictețe, enunțurile fiind scurte și construite mai mult pe baza coordonării, cu încărcătură afectivă creată de interjecții, de exclamații;

➤ pronunția nu este foarte îngrijită, apărând elidări de sunete (*un'e, domne, s'aud, domnu', băiatu'* etc.) și fiind preferate variantele mai scurte ale cuvintelor (*e* în loc de *este*).

Observații:

- Nu este recomandat amestecul de registre, întrucât generează comicul.

Argoul și Jargonul

Argoul și jargonul sunt ambele variante ale limbajului, folosite de grupuri specifice, dar au diferențe importante.